

UYUŞTURUCU BAĞIMLILİĞİNİN ÖNLENMESİ

POLİTİKA BELGESİ

Giriő

Bağımlılık günümüzde bireysel, ailevi, sosyal, ekonomik ve tıbbi problemlerin bir parçası olarak çok yönlü bir Őekilde ele alınmaktadır. Önemli toplumsal sorunların baőında gelen bağımlılık birçok güncel politika ve uygulamanın temel konusunu oluŐtururken; yerel yönetimler, ulus devletler, uluslararası teŐkilatlar ve sivil toplum kuruluŐları bu alanda stratejiler geliŐtirmekte ve önemli ekonomik yatırımlar yapmaktadırlar. Son yıllarda uyuşturucu politikalarında yaŐanan geliŐmelerden de anlaşılacağı gibi bağımlılıklarla mücadele stratejileri sadece politika ve uygulamaların bir parçası değil, bazen baŐlı baŐına diğer politik süreçleri etkileyen baŐat faktörler olarak karŐımıza çıkmaktadır.

Tütün ve alkol gibi küresel ölçekte her yıl milyonlarca insanın ölümüne neden olan legal endüstrilerin yanında, illegal uyuşturucu madde endüstrisi ve bu endüstrinin dünyada yol açtığı istikrarsızlık ve sosyal sorunlar nedeniyle son yıllarda uyuşturucu politikalarında birtakım yeni yaklaŐımlar ve tartıŐmalar ortaya çıkmıŐtır.

Normal Őartlarda 2019 yılında yapılması planlanan Birleşmiş Milletler Genel Kurulu Uyuşturucu zel Oturumu, uyuşturucu sorununun sosyal ve ekonomik yükü altında ezilen Latin Amerika lkelerinin baŐvurularıyla 2016 yılına çekilmiŐtir. 2016 yılında düzenlenmiş olan BM Genel Kurulu öncesinde çok sayıda uluslararası belge ve uygulama yeniden tartıŐmaya açılmıŐ; sürece sivil toplumun da dahil edilmesiyle bu alandaki farklı politika ve stratejiler çok yönlü olarak masaya yatırılmıŐtır.

Türkiye Yeşilay Cemiyeti, kısaca UNGASS 2016 olarak bilinen Birleşmiş Milletler Genel Kurulu Uyuşturucu zel Oturumu öncesinde yer aldığı Birleşmiş Milletler Sivil Toplum Görev Gücü kapsamında Doğu Avrupa ve Orta Asya bölgesel sorumluluklarını üstlenmiŐtir. Yeşilay, yürütmekte olduğu söz konusu uluslararası misyon gereği çok farklı politika ve stratejilerin tartıŐıldıđı bu alandaki kendi konumunu belirlemeyi ve savunuculuğunu yapmakta olduğu temel değerleri bir politika belgesi Şeklinde yerel ve uluslararası kamuoyuyla paylaŐmayı gerekli grmŐtir. Hazırlanan bu belge sadece ulusal düzeyde uyuşturucu politikamız için bir

takım somut önerileri değil; toplam politikalara yön vermeyi ve ışık tutmayı amaçlayan ve ülkemizdeki sorunları aşan global bir yaklaşımı ortaya koymaktadır.

Ulusal ve Uluslararası Politikalar

Uluslararası seviyede uyuşturucu politikalarına ilişkin *1961 Tek Sözleşmesi*, *1971 Psicotrop Maddeler Sözleşmesi*, *1988 BM Uyuşturucu ve Psicotrop Maddelerin Kaçakçılığı ile Mücadele Sözleşmesi* şeklinde başlıca üç temel sözleşme bulunmaktadır. Bu sözleşmeler devletlerin özellikle arzla mücadele politikalarını yönlendiren ve temelde uyuşturucu maddelere ilişkin ulus devletlerin politikalarını düzenleyen bir muhtevaya sahiptir. Sözleşmeler uyuşturucusuz bir dünya ideali ile oluşturulmuş ve ulus devletlerin uyuşturucu politikalarının da genel çerçevesini belirlemiştir.

Son yıllarda dünya genelinde uyuşturucu madde kullanımının yaygınlaşması, var olan sözleşmelerin ve bu sözleşmelere dayalı politikaların yetersiz olduğuna dair tartışmaları da beraberinde getirmiştir. Tartışmanın bu yönüyle farklı sektörlerden söz konusu uluslararası çerçeveye yönelik ciddi itirazlar yükselirken, diğer tarafta ise söz konusu sözleşmelerin yeterli olduğunu savunan bir yaklaşım mevcuttur. Bu yaklaşımı savunanlara göre, olumsuz sonuçlar doğuran uygulamaların kaynağı mevcut uluslararası çerçeveden ziyade, devletlerin kendi yerel politikalarından kaynaklanan sorunlardır.

Yeşilay yukarıda zikredilen mevcut uluslararası sözleşmelerin ve ulusal politikaların çok kapsamlı stratejik uygulama ve yaklaşımlarla revize edilmesi gerektiğini savunur. Uyuşturucu politikalarının belirlenmesinde uluslararası boyuttan yerele değil, yerelden uluslararası boyuta doğru ilerleyen bir yaklaşım benimsenmeli; mevcut dinamikler bu yaklaşımla harekete geçirilmelidir. Buna göre, uyuşturucu ile mücadele politikaları alanındaki uluslararası çerçeve gelişmiş ülkelerin uygulamakta olduğu stratejilerinin bir yansıması olmaktan öte, her coğrafyanın kendine mahsus şartları çerçevesinde; kültürel, coğrafi, bölgesel farklılıklar ve değerler dikkate alınarak oluşturulmalıdır.

Zarar Azaltımı

Zarar azaltma, temelde uyuşturucu tedavisinin zor olduğu ve kullanıcıların madde kullanım ihtiyacının bir seçenek olarak sunulması tezi üzerine kuruludur. Uyuşturucu ölümlerinin başlıca nedeni olan yüksek doz (*overdose*) kullanıma ve bulaşıcı hastalıkların yayılmasına karşı alternatif bir seçenek olarak değerlendirilmektedir.

Zarar azaltma uygulamaları altında en bilinen yöntemler arasında, bağımlılara uyuşturucu özelliği bulunan ilaçların belli oranlarda verilmesi yoluyla ikame tedavisi uygulanması ve uyuşturucuyu enjeksiyon yoluyla alan bağımlılar arasında HIV, Hepatit B ve C gibi bulaşıcı hastalıkların yayılmasının önüne geçmek için iğne değişim programlarının uygulanması sayılabilir.

Zarar azaltım uygulamaları uyuşturucu kullanımını desteklediği ve sürdürülebilir kıldığı için geleneksel olarak eleştirilmiştir. Ancak zarar azaltma politikaları doğru uygulandığında, kullanıcıların toplum tarafından uyuşturucu bağımlısı olarak damgalanmaktan kurtulmalarını sağladığı; bu kişilerin uyuşturucu bağımlılığını bir hastalık olarak görmelerini ve tedaviye yönelmelerini desteklediği gözlemlenmiştir. Bu bakımdan zarar azaltma uygulamalarına ilişkin ihtiyaç tespiti, geliştirilmesi, uygulanması ve izlenmesi bölgesel farklılıklar ve sosyal dinamikler dikkate alınarak, bilimsel ve kanıta dayalı kriterlere bağlı olarak yürütülmelidir. Diğer taraftan zarar azaltma uygulamaları tedavi ve rehabilitasyon süreçlerinin alternatifi değil bilakis tedavi ve rehabilitasyonu tamamlayan bir seçenek olarak değerlendirilmelidir.

Hukuki Yaptırım ve Sınırları

Birçok ülkenin ilgili mevzuatında uyuşturucu kullanımı, uyuşturucu madde bulundurulması ve satışı suç sayılmaktadır. Mevcut yasalarda kullanıcılar ve satıcılar için denetimli serbestlikten idama kadar farklı seviyelerde müeyyideler uygulanmaktadır. Kullanıcı ve bağımlı düzeyinde hukuki yaptırımların uygulanmasında Yeşilay, Avrupa Birliği ve Avrupa Konseyi gibi teşkilatların da görüşü olan cezai müeyyidenin düşürülmesi (*depenalisation*) ve suç durumundan çıkarma (*decriminalization*) uygulamalarını savunmaktadır. Bu uygulamalarla uyuşturucu kullanan bireylerin, tedavi ve rehabilitasyon amaçlı olmayan tüm hukuki yaptırım süreçlerinin dışına çıkartılması hedeflenmektedir. Uygulamaların temelinde uyuşturucu bağımlısı olmuş kullanıcıların suçlu olarak değil, mağdur ve hasta olarak nitelendirildiği bir bakış açısı yatmaktadır. Hukuki yaptırım uygulamalarına alternatif olarak sosyal koruma, temel tedavi ve sağlık imkanlarının güçlendirilmesi; bağımlılık tedavisi ve sosyal entegrasyon süreçlerinin öne çıkartılması gerekmektedir.

Eğitim, tedavi, rehabilitasyon ve denetimli serbestlik süreçleri cezai bir yaptırım olarak değil tüm kullanıcılar için erişilebilir bir imkan ve alternatif olarak sunulmalıdır. Bunun için tüm bu süreçleri öncelikli olarak kullanıcılar için cazip hale getirecek kapasite geliştirme stratejileri benimsenmelidir.

Bununla birlikte Yeşilay, uyuşturucu kaçakçılarına ve uluslararası kartellere yönelik hukuki yaptırım stratejilerinin evrensel normlar ve uluslararası hukuk çerçevesinde yürütülmesini desteklemektedir. Suç endüstrisiyle ilişkili olan uyuşturucu madde kaçakçılığının insanlığa verdiği toplam zararı dikkate alarak, uyuşturucu ticaretinin insanlığa karşı suç olduğunu savunur.

Legalleşme

Son yıllarda bazı ülkelerde ve yerel yönetimlerde uyuşturucu maddelerin farklı seviyelerde ve oranlarda serbestleştirilmesine yönelik adımlar atılmaktadır. Dünya genelinde serbestleştirme uygulamalarının bazıları devlet regülasyonu gibi düzenlemelerle sağlanırken, liberal ve özgürlükçü bir perspektiften uyuşturucu maddelerin tamamen serbestleşmesine dair yaklaşım ve uygulamalar da mevcuttur.

Yeşilay, yerel düzeyde gerçekleştirilen regülasyon ve serbestleştirme uygulamalarının sonuçlarına ilişkin daha fazla bilimsel veriye ihtiyaç duyulduğundan hareketle madde kullanımını bireysel bir özgürlük ve tercih olarak görmez. Bu açıdan Yeşilay, tüm seviyelerdeki uyuşturucu maddelerin üretiminin, satışının ve kullanımının serbestleşmesinin bağımlılık sorununu daha da derinleştireceğini savunmaktadır. Bunun için tüm uyuşturucu maddeler hukuki yaptırım sınırları içinde tutulmalı ancak söz konusu hukuki yaptırım süreçleri doğrudan kullanıcıyı ve bağımlıyı hedef almamalıdır.

Yeşilay'ın Temel Yetkinliği

Türkiye Yeşilay Cemiyeti uyuşturucu politikaları alanındaki temel yetkinliğini önleme, rehabilitasyon ve politika geliştirme olarak belirlemiştir. Bununla birlikte Yeşilay, tedavi, izleme, araştırma gibi alanlarda da çalışmalar gerçekleştirir ve bu alanlarda çalışma yapan kuruluşlarla işbirliği ve koordinasyonu yürütür.

Yeşilay'ın Uyuşturucu Politikalarına İlişkin Temel Yaklaşım ve Önerileri

Önleme

Yeşilay, uyuşturucuyla mücadelede önleme politikalarının ve çalışmalarının dünya genelinde halen istenilen düzeyde olmadığı gerçeğinden hareketle önlemenin öncelikli bir politika seçeneği olarak kabul edilmesi; önleme politikalarının bilimsel metodlara uygun, kanıta dayalı, uygun maliyetli ve bilimsel verilerle desteklenen uluslararası standartlar doğrultusunda belirlenmesi gerektiğini savunur.

Halk Sağlığı

Uyuşturucuyla m¼cadelede son yıllarda öne çıkan halk sağlığı yaklaşımı kullanıcıya yönelik hukuki yaptırım ve diğer süreçlerin aksine; tedavi, rehabilitasyon ve sosyal entegrasyon gibi süreçlerin imkan ve kapasitelerinin arttırılmasına öncelik vermektedir. Böylece bağımlı bireyler çeşitli hukuki yaptırımlara maruz kalmak yerine doğrudan sağlık kurumları ile muhatap olmakta ve temelde bir sağlık sorunu olarak kabul edilen bağımlılığın tedavisi ve rehabilitasyonu bu sürecin merkezinde bulunmaktadır.

Halk sağlığı yaklaşımı bağımlılıkla m¼cadelede kullanıcıya yönelik hukuki yaptırım süreçlerinin yerine, insan hakları ve alternatif sosyal politikaların geliştirilmesini benimser. Bu yönüyle Yeşilay, uyuşturucu madde bağımlılığı ile m¼cadelenin diğer sağlık alanlarında yürüt¼len temel sağlık politikalarının benzeri bir yaklaşımla ele alınması gerektiğini savunur. Uyuşturucu bağımlıların hiçbir hukuki yaptırıma maruz kalmadan tedavi ve rehabilitasyon süreçlerine erişim hakkını tıpkı diğer hastaların tedavi imkanlarına erişim hakkı gibi değerlendirir.

İnsan Hakları Yaklaşımı

Yeşilay, uyuşturucuyla m¼cadelenin tüm süreçlerinde ve her seviyede gerçekleşecek uygulamalarda temel insan hakları çerçevesinin belirleyici olması gerektiğini savunur. Özellikle uyuşturucu kullanan bireylerin damgalanmaması, ayrımcılığa maruz kalmaması, kişisel hak ve hürriyetinin ihlal edilmemesi için bu alanda yapılacak her türlü düzenlemede evrensel insan hakları normlarını ve tıp etiği temel ilkelerini benimser. Yeşilay uyuşturucu kullanıcılarına yönelik olarak tedavi dışında verilecek olan hapsedilme, işkence ve türevi cezaların tamamını temel bir insan hakkı ihlali olarak görür.

Alternatif Gelişim

Arz azaltımına yönelik en yaygın uygulamalar büyük ölç¼de kaçakçılıkla m¼cadele, cezai müeyyideler ve ekili arazilerin imha edilmesi gibi süreçlerle yürüt¼lmektedir. Uyuşturucu hammaddesi olan ekinlerin yok edilmesi, üreticilerin karşı karşıya olduğu sosyo-ekonomik problemleri derinleştirmekte ve ekinleri yok edilen üreticileri yasal olmayan yollardan yeniden üretim yapmaya mecbur bırakmaktadır.

Bu anlamda uluslararası toplumun onayladığı ve desteklediği bir uygulama olan alternatif gelişim programlarının son yıllarda başarılı sonuçlar verdiği gör¼lmektedir. Alternatif gelişim uygulamalarına dair önemli bir bulgu, yasadışı ekin üreticilerine gerçekçi ve kazançlı ürün

alternatifi ve toprak erişimi sunulmadan önce yürütülen ekin yok etme çalışmalarının tamamen zarar verici olduğudur. Uyuşturucu madde üreticilerinin ekinlerinin yok edilmesi şeklinde benimsenen arz azaltma uygulaması yerine onları iktisadi ve zirai bakımdan uyuşturucu kartellerinin ağından kurtaracak alternatif politikaların geliştirilmesi uzun vadede olumlu sonuçlar doğuracak bir yaklaşım olarak görülebilir.

İşbirliği, Koordinasyon ve Katılımcılık

Yeşilay, uyuşturucu bağımlılığının bireyin maruz kaldığı çok yönlü psikolojik, psikiyatrik ve sosyo-ekonomik süreçlerin bir sonucu olarak ortaya çıktığı gerçeğinden hareketle buna karşı oluşturulacak stratejilerin saptama, erken müdahale, tedavi, rehabilitasyon ve sosyal entegrasyonu içeren bütüncül yaklaşımlarla belirlenmesi gerektiğini savunur.

Uyuşturucu madde ile mücadele politikalarının tüm aşamaları sadece tek bir kurum ve perspektife dayalı olarak değil, çok sektörlü ve çok yönlü bakış açılarını da içeren kapsamlı bir yaklaşımla belirlenmelidir. Buna göre politika süreçlerine sağlık, sosyal, hukuk, özel sektör, kamu, sivil toplum ve medya gibi alanlardan farklı katılımlar, sonuç odaklı stratejilerin geliştirilmesi için kritik önem arz etmektedir.

Yerel, ulusal, bölgesel ve uluslararası boyutta sivil toplumdan özel sektöre, kamu kurumlarından devletlerarası teşkilatlara kadar çok yönlü işbirliklerinin geliştirilmesi ve uygulanması gerekmektedir. Özellikle sivil toplumun tüm süreçlere aktif katılımı bu alandaki tüm politika ve uygulamaların önünü açan kritik bir ehemmiyete sahiptir. Bu açıdan 2016 yılında düzenlenmiş olan Birleşmiş Milletler Genel Kurulu Uyuşturucu Özel Oturumu (UNGASS 2016) sürecinde farklı bölgelerden ve çalışma alanlarından oluşturulan Sivil Toplum Görev Gücü uluslararası boyutta sürdürülen çalışmalara sivil toplum katılımı için önemli bir örneklik sunmaktadır.